

MASARYK UNIVERSITY FACULTY OF LAW

Prof. JUDr. Vladimír Týč, CSc.

Ochrana lidských práv v EU. Přístup jednotlivce k Soudnímu dvoru EU

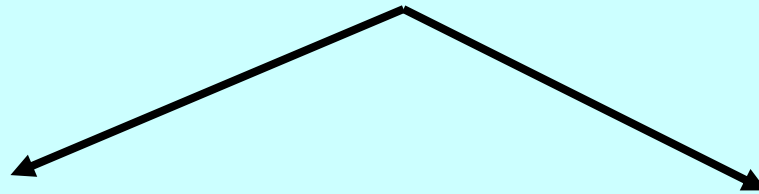
Brno 2015

Přístup jednotlivce k mezinárodním soudům a jiným orgánům

plán přednášky

- Jednotlivec jako subjekt mezinárodního a evropského práva

• Vynucování

• lidských práv

jiných práv

- Mezinárodní, regionální a evropské (EU) systémy

Mezinárodní ochrana lidských práv

- Orgány, kde může jednotlivec uplatnit svá práva:
 - 1. mezinárodní (Výbor OSN pro LP)
 - 2. regionální (Rada Evropy – Štrasburk)
 - 3. EU (viz dále)
- Pozor – 1 a 2 = vůči státu
- 3 = vůči EU (jejímu právu)

Evropská unie

- Jednotlivec subjektem práva ES/EU
(Van Gend en Loos 26/62, Costa v. ENEL 6/64):
- Smlouva EHS vytváří nový právní řád mezinárodního práva – **subjekty**: členské státy a jejich **občané**
- Vytváření **přímého účinku** ve vztazích mezi členským státem a **jednotlivcem**
- Právo ES je částí národního práva včetně práv a povinností jednotlivců

Evropská unie - 2

- *Důsledky:*
- přednost práva EU
- přímý účinek práva EU v členských státech
- odpovědnost státu vůči jednotlivci za porušení práva EU
- **jednotlivá práva jednotlivců:**
- ***a) lidská práva v užším smyslu***
- ***b) další práva – týkající se vnitřního trhu apod.***

Lidská práva v EU

- **Ochrana lidských práv v EU – proč?**
- **Konstitucionalizace EU**
 - transformace od mezinárodně právního režimu ke **quasi-federální jednotce**
 - expanse **supranacionálního systému vládnutí**
 - **přednost práva EU** před národním právem
 - většinové hlasování, účast Evropského parlamentu v **rozhodovací proceduře**
 - **instituce (orgány)** srovnatelné s národním politickým systémem
 - rostoucí **vliv jednotlivce jako subjektu práva EU**
- **Postavení jednotlivce v takovém systému vyžaduje ochrany**

Úprava lidských práv v EU

- **Materiální právo ES (EU) upravující základní práva: dosud jen „nepsané“ právo (judikatura)**
- **Charta ES základních sociálních práv – není právně závazná**
- **Listina základních práv EU: Lisabonská smlouva přináší právní závaznost (vztahy jednotlivec—EU)**

Jednotlivec: Jak se dostat k soudům EU?

- **Přímá žaloba:** čl. 263 SFEU (žaloba na neplatnost)
- **Nepřímá žaloba:** čl. 267 SFEU (předběžná otázka)

Jak se dostat k soudům EU?

Přímá žaloba čl. 263

- napadení aktu orgánu EU (většinou rozhodnutí Komise)
- základní práva a svobody: vzácné případy
- příslušnost: Tribunál
- Čl. 263 odst. 4: přímé a individuální dotčení – viz dále

Jak se dostat k soudům EU?

Nepřímá metoda: čl. 267

- Předběžná otázka: většina případů
- Příslušnost: Soudní dvůr
- Žaloba je
 - podána před národním soudem
 - je postavena na právu EU
- **Nevýhoda:** národní soud není vždy povinen vznést dotaz na ESD
 - Nález Ústavního soudu ČR II ÚS 1009/08 Pfizer s.r.o.
- **Výhoda:** přece jen možnost jednotlivce dostat se k ESD když nelze použít přímé cesty (čl. 263)

Evropský soudní dvůr: Judikatura o lidských právech - **závěry**

- **Hlavní závěry ESD:**

- Ochrana lidských práv je jednou z **obecných zásad práva EU**.
- Ochrana lidských práv může být základem pro **neplatnost aktu sekundárního práva**.
- Unijní ochrana lidských práv vychází z **národních ústavních principů členských států**.
- Unijní ochrana je **nezávislá** na ochraně v členských státech.
- **ESD se odvolává na ESLP**.
- Unijní ochrana může být **příznivější než** přiznaná ochrana podle ESLP.
- ***Zvláštní ochrana je podle SFEU poskytována proti diskriminaci podle státní příslušnosti nebo pohlaví (zvláště v pracovním právu)***

Listina základních práv EU

práva bez návaznosti na EU

- **Článek 11 - Svoboda projevu a informací**
- 1. **Každý má právo na svobodu projevu.** Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování veřejné moci a bez ohledu na hranice.
- 2. Svoboda a pluralita sdělovacích prostředků musí být respektována.
- **Článek 12 - Svoboda shromažďování a sdružování**
- 1. **Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování a na svobodu sdružovat se** s jinými na všech úrovních, zejména pokud jde o záležitosti politické, odborové či občanské, což zahrnuje právo každého zakládat na ochranu svých zájmů odbory a vstupovat do nich.

Listina základních práv EU

práva s návazností na EU

- **Článek 40 - Právo volit a být volen v obecních volbách**
- **Každý občan Unie má právo** volit a být volen v obecních volbách v členském státě, v němž má bydliště, za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu.
- **Článek 41 - Právo na řádnou správu**
- **Každý má právo** na to, aby jeho záležitosti byly orgány, institucemi a jinými subjekty Unie řešeny nestranně, spravedlivě a v přiměřené lhůtě.

Listina základních práv EU

- **Článek 51 - Oblast použití**
- **1. Ustanovení této listiny jsou při dodržení zásady subsidiarity určena orgánům, institucím a jiným subjektům Unie, a dále členským státům, výhradně pokud uplatňují právo Unie. Respektují proto práva, dodržují zásady a podporují jejich uplatňování v souladu se svými pravomocemi, při zachování mezí pravomocí, které jsou Unii svěřeny ve Smlouvách.**
- **2. Tato listina nerozšiřuje oblast působnosti práva Unie nad rámec pravomocí Unie, ani nevytváří žádnou novou pravomoc či úkol pro Unii, ani nemění pravomoc a úkoly stanovené ve Smlouvách.**

Listina základních práv EU

- **Článek 51 - Oblast použití – vysvětlivky**
- **Listina se v první řadě vztahuje na *orgány a instituce Unie*, v souladu se zásadou subsidiarity. Východisko: čl. 6 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii, podle kterého *Unie musí respektovat základní lidská práva.***
- **Pokud jde o *členské státy*, z judikatury Soudního dvora jednoznačně vyplývá, že požadavek respektovat základní práva definovaná v rámci Unie je pro ně *závazný, pouze jednají-li v oblasti působnosti práva Unie***

Listina základních práv EU

„výjimka“

- Čl. 1 odst. 1 Protokolu č. 30 stanoví, že „**Listina nerozšiřuje možnost Soudního dvora Evropské unie ani jakéhokoliv soudu Polska či Spojeného království shledat, že právní a správní předpisy, zvyklosti nebo postupy Polska či Spojeného království nejsou v souladu se základními právy, svobodami nebo zásadami, které Listina potvrzuje.**“ Jedná-li členský stát v rozsahu aplikace práva EU, je Soudní dvůr oprávněn posuzovat, zda toto jednání je v souladu se základními právy.
- Čl. 1 odst. 2 Protokolu stanoví, že „**nic v hlavě IV Listiny nezakládá soudně vymahatelná práva platná v Polsku či ve Spojeném království, pokud tato práva nejsou stanovena ve vnitrostátním právu Polska či Spojeného království**“. Tato práva budou v ČR garantována, pokud tak vnitrostátní právo ČR stanoví, což v případě práv obsažených v hlavě IV Listiny, platí pro Českou republiku téměř beze zbytku.
- Konečně čl. 2 Protokolu stanoví, že „**tam, kde ustanovení Listiny odkazuje na vnitrostátní právní předpisy a zvyklosti, vztahuje se toto ustanovení na Polsko a Spojené království pouze v tom rozsahu, v jakém jsou práva nebo zásady v dotyčném ustanovení obsažené v právních předpisech nebo zvyklostech Polska či Spojeného království.**“

Vynucování dalších práv (jiných než základních lidských práv) právo EU

- Individuální práva přímo vyplývající z práva EU
- Jednotlivec = normální subjekt práva EU
- Jednotlivec je přímo vázán právem EU (přímý účinek)
- následek: potřeba právní ochrany
- O jaká práva jde:
 - vztahující se ke 4 základním svobodám vnitřního trhu
 - vztahující se ke společným politikám
 - vztahující se k prostoru svobody, bezpečnosti a práva
 - pracovní právo, trestní právo aj.
- Nezbytnost zajištění přístupu k soudům

Přístup k soudům EU

- Stejně jako při vynucování lidských práv:
- **čl. 263** – Přímá žaloba na neplatnost aktu EU
- **čl. 267** – Předběžná otázka národního soudce (řízení před národním soudem)

Přímá žaloba (čl. 230 odst. 4) proti rozhodnutím nebo aktům přijatým orgány EU - 1

- **čl. 263** – Přímá žaloba na neplatnost (*rozhodnutí Komise*)
- příslušnost: **Tribunál**
- odst.4: Každá **fyzická nebo právnická osoba** může ...podat návrh na zahájení řízení
 - *proti rozhodnutí určenému této osobě nebo*
 - *proti rozhodnutí /nařízení/ určenému jiné osobě – přímo a individuálně se dotýká*

(**Lisabon:** nařízení - dotýká se přímo a nevyžaduje prováděcí opatření)

Čl. 263 odst. 4 SFEU - znění

- Každá fyzická nebo právnická osoba může za podmínek uvedených v prvním a druhém pododstavci podat žalobu
 - proti aktům, **které jsou jí určeny** nebo které se jí **bezprostředně a osobně dotýkají**, jakož i
 - proti **právním aktům s obecnou působností**, které se jí **bezprostředně dotýkají** a nevyžadují přijetí prováděcích opatření.

Přímá žaloba (čl. 230 odst. 4) proti rozhodnutím a aktům EU - 2

- Žaloba **adresáta rozhodnutí**: není problém aktivní legitimace
- Žaloba jiné osoby (**ne-adresáta rozhodnutí**): Musí prokázat přímé a **individuální** dotčení – velmi obtížné.
- Právní akt s obecnou působností (nařízení): přímé dotčení (**nikoli individuální**) a musí jít o akt nevyžadující prováděcí opatření (nařízení)

Předběžná otázka (čl. 267)

Rozhodnutí orgánů členských států a jiná rozhodnutí

- **Čl. 267** – předběžná otázka národního soudu
- **Národní soud je unijním soudem!**

Evropský soudní dvůr: další případy přístupu jednotlivce

- **čl. 265: nečinnost orgánu EU**
- **čl. 268: náhrada škody – mimosmluvní odpovědnost EU**
- **čl. 272: smluvní odpovědnost EU, arbitrážní doložka: Brněnský campus – Evropská investiční banka**
- **čl. 270: pracovně právní spory zaměstnanců institucí EU (*Soud pro veřejnou službu*)**
- *Spory týkající se duševního vlastnictví (známka Unie)*